

СИСТЕМА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ЗЕМЕЛЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

THE SYSTEM OF STATE CONTROL BODIES ON THE USE AND PROTECTION OF LANDS AT THE CURRENT STAGE OF LAND REFORM IN UKRAINE

Куляк Р.Ю., студент I курсу юридичного факультету
Запорізький національний університет

Луц Д.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри цивільного права
Запорізький національний університет,
керівник

Юридична клініка Запорізького національного університету

Стаття присвячена дослідженню повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування в сфері контролю за використанням та охороною земель. Проведено аналіз законодавчих змін та висловлені пропозиції щодо подальшого вдосконалення законодавства в частині державного контролю за використанням та охороною земель.

Змістовно проаналізовано повноваження Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державної екологічної інспекції України, виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

Обґрунтовано висновок щодо необхідності продовження системної взаємодії між органами місцевого самоврядування, які віднедавно отримали повноваження в частині контролю за використанням та охороною земель, із відповідними центральними органами виконавчої влади та їх територіальними органами. Запропоновано розглянути питання одночасної передачі органам місцевого самоврядування повноважень в частині контролю за використанням та охороною земель на відповідних територіях.

Констатовано необхідність внесення змін до законодавства в частині проведення планових перевірок Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру та оформлення державними інспекторами у сфері державного контролю за використанням та охороною земель і дотриманням вимог законодавства України про охорону земель матеріалів про адміністративні правопорушення.

Акцентовано увагу на тому, що значна частина повноважень органів місцевого самоврядування у сфері охорони навколишнього природного середовища є делегованими повноваженнями та підлягають перевірці фахівцями Державної екологічної інспекції України, які системно проводять планові заходи контролю органів місцевого самоврядування в частині здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, зокрема щодо додержання вимог природоохоронного законодавства.

Ключові слова: контроль, державний контроль за використанням та охороною земель, охорона земель, органи місцевого самоврядування.

The article is devoted to the study of the powers of state authorities and local self-government in the field of control over the use and protection of land. An analysis of legislative changes was carried out and proposals were made for further improvement of the legislation in terms of state control over the use and protection of land.

The powers of the State Service of Ukraine for geodesy, cartography and cadastre, executive bodies of village, settlement, city councils, and the State Environmental Inspection of Ukraine were comprehensively analyzed.

Assumptions have been made regarding the need to continue systematic interaction between local self-government bodies, which have recently received powers in terms of control over the use and protection of land, with the relevant central bodies of executive power and their territorial bodies. It is proposed to consider the issue of the simultaneous transfer to local self-government bodies of powers in terms of control over the use and protection of land in the respective territories.

The necessity of making changes to the legislation in terms of carrying out planned inspections by the State Service of Ukraine for geodesy, cartography and cadastre and registration by state inspectors in the field of state control over the use and protection of land and compliance with the requirements of the legislation of Ukraine on land protection of materials on administrative offenses was noted.

Attention is focused on the fact that a significant part of the powers of local self-government bodies in the field of environmental protection are delegated powers and are subject to verification by specialists of the State Environmental Inspection of Ukraine, who systematically carry out planned control measures of local self-government bodies in the exercise of the powers of executive authorities delegated to them, in particular regarding compliance with the requirements of environmental protection legislation.

Key words: control, state control over land use and protection, land protection, local self-government bodies.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день повноваження щодо здійснення державного контролю за використанням та охороною земель, дотриманням вимог законодавства України про охорону земель, проведення моніторингу родючості ґрунтів розподілені з-поміж різних органів державної влади та місцевого самоврядування. Щодо останніх слід акцентувати увагу на тому, що Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин», серед іншого, внесено зміни до ст. 188 Земельного кодексу України та Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель», якими виконавчі органи сільських, селищних, міських рад наділені правом здійснення державного контролю за використанням та охороною земель в обсязі, визначеному законом у разі прийняття відповідною радою рішення про здійснення такого контролю. Як засвідчує

практика, існують певні проблеми у взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування в питаннях реалізації функцій контролю за використанням та охороною земель, що негативно впливає на стан земельних ресурсів. У зв'язку із цим актуалізується питання дослідження обсягу повноважень органів публічного адміністрування в контексті законодавчих змін та висловлення пропозицій щодо подальшого вдосконалення законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження повноважень органів державного контролю за використанням та охороною земель викладені у значній кількості публікацій. Цьому питанню приділяли увагу В. Андрейцев, О. Андрійко, О. Бондар, І. Заїка, І. Ігнатенко, А. Мірошніченко, В. Нежевело, В. Носік, В. Термицький, М. Шульга, Г. Шуст та інші вчені.

Метою статті є дослідження повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування в сфері

контролю за використанням та охороною земель, шляхом аналізу законодавчих змін та висловлення пропозицій щодо подальшого вдосконалення законодавства.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [1]. Враховуючи стрімке погіршення стану земельних ресурсів в Україні, важливого значення набуває питання забезпечення державного контролю за використанням та охороною земель. Не дивлячись на важливість цього питання, у вітчизняному законодавстві відсутня дефініція «контроль за використанням та охороною земель», що, на наше переконання, є суттєвим упущенням, яке потребує виправлення шляхом внесення змін до ст. 1 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель».

На думку О. Степської: «Державний контроль за використанням та охороною земель – це врегульована законодавством діяльність спеціально уповноважених органів виконавчої влади щодо перевірки дотримання вимог земельного та природоохоронного законодавства з метою виявлення правопорушень, вжиття заходів впливу на правопорушників та забезпечення встановленого порядку використання та охорони земельних ресурсів» [2, с. 537]. Слід зазначити, що запропонована дефініція не включає повноваження органів місцевого самоврядування, які також є наділеними відповідними повноваженнями. В цьому аспекті цілком поділяємо позицію М. Шульги, який пропонує під контролем за використанням та охороною земель розуміти функцію публічного управління у сфері земельних відносин, яка становить собою діяльність уповноважених органів публічної адміністрації та їх посадових осіб, а також суб'єктів громадського контролю щодо встановлення фактичної відповідності результатів діяльності підконтрольних суб'єктів очікуваним цілям у сфері забезпечення раціонального використання та охорони земель, перевірки шляхів і засобів досягнення цього результату на відповідність вимогам норм права та прийняття за результатами перевірки відповідних заходів регулятивно-охоронного впливу [3, с. 301].

Щодо самої системи органів, які здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель існують різні підходи науковців. Так, Г. Шуст у своїй праці «Адміністративно-правова охорона земельних ресурсів України» стверджує, що: «Державне регулювання є ширшим ніж управління, тому не можна, при визначенні кола суб'єктів адміністративно-правової охорони ЗР, обмежуватися лише органами виконавчої влади. До того важливою складовою охорони ЗР є нормотворча діяльність, яка виходить за межі діяльності органів управління» [4, с. 95]. Щодо терміну «державне управління», науковець зазначає, що: «державне управління розглядається як діяльність лише державних органів виконавчої влади, яка полягає в здійсненні управлінського організуючого впливу на суспільні відносини та їх учасників» [4, с. 83]. Дозволимо собі не погодитися із цією думкою, адже в контексті досліджуваної нами проблематики державний контроль за використанням та охороною земель в обсязі, визначеному законом, також здійснюється виконавчими органами сільських, селищних, міських рад, які набувають такі повноваження у разі прийняття відповідною радою рішення про здійснення такого контролю [5].

В контексті нашого дослідження ми аналізуватимемо систему та повноваження органів, які здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель про які йдеться у ст. 5 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель», а саме: Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру; виконавчі органи сільських, селищних, міських рад; Державну екологічну інспекцію України.

Виходячи із норм Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» та Поло-

ження про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру (далі – Держгеокадастр) Держгеокадастр здійснює державний контроль за використанням та охороною земель у частині: додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами вимог земельного законодавства України та встановленого порядку набуття і реалізації права на землю; виконання вимог щодо використання земельних ділянок за цільовим призначенням; додержання вимог земельного законодавства в процесі укладання цивільно-правових угод, передачі у власність, надання у користування, в тому числі в оренду, вилучення (випуку) земельних ділянок; ведення державного обліку і реєстрації земель, достовірності інформації про земельні ділянки та їх використання; розміщення, проектування, будівництва та введення в дію об'єктів, що негативно впливають або можуть вплинути на стан земель; виконання комплексу необхідних заходів щодо захисту земель від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, переосушення, ущільнення, псування, забруднення, засмічення відходами, заростання бур'янами, чагарниками та дрібноліссям; дотримання строків своєчасного повернення тимчасово зайнятих земельних ділянок та обов'язкового виконання заходів щодо приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням; виконання умов зняття, збереження і використання родючого шару ґрунту під час проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, пов'язаних з порушенням ґрунтового покриву, своєчасного проведення рекультивації порушених земель в обсягах, передбачених робочим проектом землеустрою; дотримання правил, встановленого режиму експлуатації протиерозійних, гідротехнічних споруд, збереження захисних насаджень і межових знаків; додержання встановленого законодавством порядку визначення та відшкодування втраченого сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва; додержання строків розгляду заяв чи клопотань щодо набуття і реалізації прав на землю [6; 7].

Як бачимо, Держгеокадастр наділений широким спектром повноважень в сфері державного контролю за використанням та охороною земель. Реалізація відповідних повноважень покладається на державних інспекторів у сфері державного контролю за використанням та охороною земель та дотриманням вимог законодавства України про охорону земель. Контроль здійснюється шляхом проведення планових та позапланових перевірок. Перелік планових заходів затверджується Держгеокадастром до 1 грудня року, що передує плановому. Зокрема, Наказом Держгеокадастру від 17 листопада 2023 р. № 388 затверджено річний план здійснення державного нагляду (контролю) Держгеокадастром на 2024 рік [8]. Детальну увагу слід зосередити на п. 2 Наказу відповідно до якого: «Розпочати проведення планових заходів державного нагляду (контролю), передбачених Планом, з дня закінчення або припинення воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64, затвердженого Законом України від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX». Окрім цього слід враховувати, що здійснення заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану припинено відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 303 від 13 березня 2022 року «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану». Вони можуть здійснюватися виключно на підставі рішення центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у відповідних сферах за наявності загрози, що має негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави, а також для виконання міжнародних зобов'язань України [9]. Втім, Закон України «Про основні засади державного

нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначає правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, отже стосується виключно суб'єктів господарювання [10]. Стосовно цього висловимо припущення щодо можливої доцільності відновлення проведення планових перевірок за виключенням тих територій на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією.

Щодо повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад із здійснення державного контролю за використанням та охороною земель слід зазначити, що протягом тривалого часу у земельному законодавстві йшлося про самоврядний контроль. Але, на законодавчому рівні існували суттєві прогалини у механізмах реалізації відповідного контролю, що призводило до порушення вимог законодавства України та зловживаннями місцевих рад при затвердженні положень про самоврядний контроль за використанням та охороною земель громад. Так, 16 березня 2021 року Державна регуляторна служба України надала роз'яснення у якому зазначила, що: «Органи місцевого самоврядування не наділені повноваженнями щодо регулювання земельних відносин шляхом затвердження положення (порядку) здійснення самоврядного контролю за використанням та охороною земель територіальної громади. Місцеві ради не можуть здійснювати безпосередній контроль, а наділені лише окремими повноваженнями відповідно до законів, які дозволяють їм опосередковано здійснювати такий контроль у межах їх територій. Тобто мають право здійснювати моніторинг виконання договірних зобов'язань, у яких є стороною. Але не наділені повноваженнями органів державного нагляду (контролю) щодо здійснення перевірок, інспекцій тощо. Тому мають звертатися до відповідних органів в разі виявлення порушень [11]».

Ситуація зрушила з глухого кута із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин», яким, серед іншого, внесено зміни до ст. 188 Земельного кодексу України та Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель», якими виконавчі органи сільських, селищних, міських рад наділені правом здійснення державного контролю за використанням та охороною земель в обсязі, визначеному законом у разі прийняття відповідною радою рішення про здійснення такого контролю. Відтепер до повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить здійснення державного контролю за використанням та охороною земель, а саме за: виконанням власниками і користувачами земель комплексу необхідних заходів із захисту земель від заростання бур'янами, чагарниками; дотриманням режиму експлуатації протиерозійних, гідротехнічних споруд, а також вимог законодавства щодо збереження захисних насаджень і межових знаків; виконанням землевласниками та землекористувачами вимог щодо використання земель за цільовим призначенням, розміщенням, проектуванням, будівництвом, введенням в дію об'єктів, що негативно впливають на стан земель, експлуатацією, збереженням протиерозійних гідротехнічних споруд, захисних лісонасаджень.

Окрім цього виконавчі органи сільських, селищних, міських рад:

- вносять до Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування клопотання щодо: приведення у відповідність із законодавством прийнятих ними рішень з питань регулювання земельних відносин, використання та охорони земель; припинення будівництва та експлуатації об'єктів у разі порушення вимог земельного законодавства України до повного усунення виявлених порушень

- і ліквідації їх наслідків; припинення права користування земельною ділянкою відповідно до закону;

- звертаються до суду з позовом про відшкодування втрат лісгосподарського виробництва, повернення самовільно чи тимчасово зайнятих земельних ділянок, строк користування якими закінчився, а також про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням;

- вживають відповідно до закону заходів щодо повернення самовільно зайнятих земельних ділянок їх власникам або користувачам;

- здійснюють інші повноваження відповідно до закону [6].

Делегування повноважень в частині державного контролю за використанням та охороною земель органам місцевого самоврядування є логічним кроком в частині реформи децентралізації та має поліпшити загальну ситуацію. Але, слід зосередити увагу на тому, що відповідні ради мають прийняти на сесії рішення про здійснення такого контролю. Отже, прийняття відповідною радою повноважень в частині контролю за використанням і охороною земель є не обов'язком, а правом відповідної ради.

Цілком поділяємо позицію І. В. Заїки на думку якого: «Наявність ефективної системи публічного адміністрування у сфері користування землями державної та комунальної форм власності у воєнний та після воєнний період, не лише забезпечить поповнення відповідної частини бюджету, але й сприятиме зменшенню рівня корупційних ризиків на місцях, створить передумови для ефективного використання земельних ресурсів, та зростання інтересу серед іноземних інвесторів» [12].

Слушною відносно цього питання є позиція В. Малоого, який у своєму дослідженні «Становлення та розвиток системи управління земельними ресурсами територіальних громад в Україні» стверджує: «Неодмінною складовою запроваджені адміністративної реформи є децентралізація повноважень органів державної влади у сфері використання та охорони земель. Тобто, органи державної влади, зокрема, Держгеокадастр України мають передати значну частину повноважень стосовно регулювання земельних відносин та управління земельними ресурсами з органами самоврядування об'єднаних територіальних громад – їх радами. Така норма є досить справедливою, адже більшість земельних відносин за своєю суттю є питаннями місцевого життя, тому ними краще можуть опікуватися саме громади» [13].

Аналізуючи відповідну статистику можемо стверджувати, що органи місцевого самоврядування не поспішають приймати на себе відповідні повноваження. Так, станом на кінець квітня 2023 року лише 24 місцеві ради отримали такі повноваження і в них призначено 41 інспектора з державного контролю за використанням та охороною земель [14].

Однією із причин такої статистики, на нашу думку, є те, що відповідні підзаконні нормативно-правові акти довгий час не охоплювали повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад із здійснення державного контролю за використанням і охороною земель, які передбачені законодавством України після внесення відповідних змін. Так, лише 4 вересня 2023 року Міністерством аграрної політики та продовольства України було прийнято Наказ № 1625 «Про затвердження уніфікованої форми акта, що складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері використання та охорони земель, та інших форм розпорядчих документів», який враховує положення ст. 6-1 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» [15]. Разом із цим, досі не внесені зміни до Наказу Міністерством аграрної політики та продовольства України № 6 від

19 січня 2017 р. «Про затвердження Інструкції з оформлення державними інспекторами у сфері державного контролю за використанням та охороною земель і дотриманням вимог законодавства України про охорону земель матеріалів про адміністративні правопорушення». Станом на сьогоднішній день ця інструкція не враховує положення ст. 6-1 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель», що гальмує процес реалізації відповідних повноважень [16]. Іншою можливою причиною є те, що повноваження в сфері контролю за використанням та охороною земель на території громад є делегованими, тобто такими, що підлягають контролю з боку відповідних органів державної влади.

В цілому, отримавши повноваження в частині контролю за використанням та охороною земель органи місцевого самоврядування мають продовжувати системну взаємодію із відповідними центральними органами виконавчої влади та їх територіальними органами, що має стати запорукою успіху. Окрім цього, на нашу думку, слід розглянути питання одночасної передачі органам місцевого самоврядування повноважень в частині контролю за використанням та охороною земель на відповідних територіях.

Державна екологічна інспекція України, у свою чергу, відповідно до покладених на неї завдань здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням центральними органами виконавчої влади та їх територіальними органами, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування в частині здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності і господарювання, громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, а також юридичними особами – нерезидентами вимог законодавства про охорону земель, надр, зокрема щодо: консервації деградованих і малопродуктивних земель; збереження водно-болотних угідь; виконання екологічних вимог під час надання у власність і користування, зокрема в оренду, земельних ділянок; здійснення заходів із запобігання забрудненню земель хімічними і радіоактивними речовинами, відходами, стічними водами; додержання режиму використання земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, а також територій, що підлягають особливій охороні; додержання екологічних нормативів з питань використання та охорони земель; ведення будівельних, днопоглиблювальних робіт, видобу-

вання піску і гравію, прокладення кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду; установлення та використання водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, а також додержання режиму використання їх територій; використання та охорони надр [17].

Варто зазначити, що значна частина повноважень у сфері охорони навколишнього природного середовища є делегованими повноваженнями та підлягають перевірці фахівцями Державної екологічної інспекції України. Так, згідно наказу Державної екологічної інспекції України від 5 грудня 2023 р. № 159 «Про затвердження переліку центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в частині здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, які планується перевірити у 2024 році» зараз проходять планові заходи контролю органів місцевого самоврядування в частині здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, зокрема щодо додержання вимог природоохоронного законодавства [18].

Висновки. На основі проведеного правового аналізу системи органів державного контролю за використанням та охороною земель на сучасному етапі розвитку можна зазначити, що в Україні існує доволі широкий перелік органів державного контролю за використанням та охороною земель, що підкреслює важливість заходів державного контролю. Протягом останніх двох років намітилася тенденція по делегуванню повноважень в частині контролю за використанням та охорони земель органам місцевого самоврядування. Разом із тим, наразі залишається значне коло неврегульованих питань, що гальмує процес прийняття повноважень в сфері контролю за використанням та охороною земель органами місцевого самоврядування.

В Умовах воєнного стану призупинено проведення перевірок суб'єктів господарювання, що стосується і питання контролю за використанням та охороною земель, що на наше переконання може суттєво вплинути на стан земельних ресурсів нашої держави. В цьому аспекті доцільним кроком може стати відновлення проведення планових перевірок за виключенням тих територій на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією.

Безперечною запорукою успіху у питаннях контролю за використанням та охороною земель є налагодження взаємодії органів публічного адміністрування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#n4801> (дата звернення: 10.01.2024).
2. Земельне право України / за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитонової. Одеса : Юридична література, 2017. 589 с.
3. Земельне право / за ред. М. В. Шульги. Харків : Юрайт, 2023. 592 с.
4. Шуст Г. П. Адміністративно-правова охорона земельних ресурсів України : дис... к-та юридичних наук : 12.00.07 / Терноп. нац. екон. ун-т. Тернопіль, 2019. 301 с.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин : Закон України від 28 квітня 2021 р. № 1423-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text> (дата звернення: 10.01.2024).
6. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19 червня 2003 р. № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 10.01.2024).
7. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.01.2024).
8. Про затвердження Річного плану здійснення заходів державного нагляду (контролю) Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру на 2024 рік : Наказ Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру від 17 листопада 2023 р. № 388. URL: <https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2023/11/nakaz-388-vid-17.11.2023.pdf> (дата звернення: 17.01.2024).
9. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 року № 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.01.2024).
10. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 5 квітня 2007 р. № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (дата звернення: 17.01.2024).
11. Місцеві ради не мають повноважень для затвердження положень про самоврядний контроль за використанням та охороною земель громад. *Державна реєляторна служба України* : веб-сайт. URL: <https://www.drs.gov.ua/press-room/mistsevi-rady-ne-mayut-povnovazhen-dlya-zatverdzhennya-polozhen-pro-samovryadnyj-kontrol-za-vykorystanniam-ta-ohoronoyu-zemel-gromad/> (дата звернення: 18.01.2024).
12. Заїка І. В. Публічно-управлінські функції органів місцевого самоврядування у здійсненні державного контролю за використанням земель. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 281–283.
13. Малоокий В. А. Становлення та розвиток системи управління земельними ресурсами територіальних громад в Україні : дис... к-та наук з держ. управління : 25.00.04 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2021. 219 с.

14. Державний контроль за використанням та охороною земель в територіальних громадах: підсумки першого року, питання та пропозиції. *Децентралізація* : веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16538> (дата звернення: 18.01.2024).

15. Про затвердження уніфікованої форми акта, що складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері використання та охорони земель, та інших форм розпорядчих документів : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 4 вересня 2023 р. № 1625. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1787-23#Text> (дата звернення: 18.01.2024).

16. Про затвердження Інструкції з оформлення державними інспекторами у сфері державного контролю за використанням та охороною земель і дотриманням вимог законодавства України про охорону земель матеріалів про адміністративні правопорушення : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19 січня 2017 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-17#Text> (дата звернення: 18.01.2024).

17. Про затвердження Положення про державну екологічну інспекцію України : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 р. № 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.01.2024).

18. Про затвердження переліку центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в частині здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, які плануються перевірити у 2024 році : Наказ Державної екологічної інспекції України від 5 грудня 2023 р. № 159. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2794> (дата звернення: 18.01.2024).